

Հրատարակութիւն Ամերիկահայոց Արեւելեան Թեմի Ազգային Առաջնորդարանի
A Publication of the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America

Volume XII, Number 1 — May 1989

Karekin II in Armenia on April 24th

Photo by Berge Ara Zobian

His Holiness Vazken I, Catholicos of All Armenians, bows his head as His Holiness Karekin II, Catholicos of the Great House of Cilicia, offers a prayer at the Martyrs Monument on April 24, 1989, the first official state holiday declared in Armenia for Martyrs Day. His Eminence Archbishop Datev Sarkissian, Prelate of the Western Prelacy, is on the right.

See pages four and five for additional coverage

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԱՏԵՆԱՂԱՐԱՆՈՒՄ

ԵՐԵՎԱՆ, 10 ՄԱՅԻՍ, (ԱՐՄԷՆ ՓՐԷՍ) Կիլիկիոյ Երուսաղէմացոյ 1691 թուականի «Գիրք Պարամանց» աշխատութիւնը այսուհետեւ պահուելու է Մեսրոպ Մաշտոցի անուան մատենադարանում, կրելով 10998 համարը ամբողջական ձեռագրերի մէջ, զայն ընծայագրով գիտահետազոտական Ինստիտուտի տնօրէնութեանը յանձնեց Երեւանից իր մեկնելու նախօրեակին այստեղ այցելած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Գարեգին Բ.-ը:

Շնորհակալութեամբ ընդունելով նուէրը, Մատենադարանի տնօրէն Սէն Արեւշատեան ասաց:

«Ուրախ եմ ձեզ ողջունելու մեր հարազատ օջախում, որտեղ հանգրուանել են դարերի ընթացքում մեր ժողովրդի ստեղծած հոգեւոր արժէքները: Այսօր շուրջ 16,5 հազար ձեռագիր մատենան է հաւաքուել Մատենադարանում: Զեռագրաց հաւաքածուն անընդհատ հարստանում է մայր հայրենիքի եւ սփիւռքի նուիրեալների ջանքերով:

«Վերջին տասնամեակների ընթացքում մենք լայն հնարաւորութիւն ունենք ոչ միայն այդ մասուղեքներն այստեղ հաւաքելու, այլեւ ուսումնասիրելու, հրատարակելու եւ ժողովրդին վերադարձնելու իր հոգեւոր ժառանգութիւնը, այն դարձնելու միջազգային գիտութեան, դասական բանասիրութեան եւ պատմագրութեան մասնիկը: Մատենադարանի գիտական անձնակազմը լծուած է այդ

գործին: Ուսումնասիրում եւ հրատարակում են մենագրական հետազոտութիւններ, հնագոյն գրքեր, մանրանկարչութեան ալբոմներ եւ այլն: Այդ ամէնն արւում է, որպէսզի մեզ հասած ժառանգութիւնը լինի մեր ժամանակակից հոգեւոր լիցքի բաղկացուցիչ մասը, եւ պատմութիւնն անընդհատ շարունակի գործել, հինը նորի հետ միասին ծառայի մեր ազգային գիտակցութեանը եւ ազգային նպատակներին, լուսաբանելով բազմաթիւ կնճռոտ հարցեր, խնդիրներ, որոնք հետաքրքրում են մեր ժողովրդին եւ ոչ միայն մեր ժողովրդին. հայոց ձեռագրերը գիտական, պատմական հետաքրքրութիւն են ներկայացնում նաեւ հարեան ժողովուրդների, հեռի եւ մօտիկ ազգերի պատմութիւնը լուսաբանելու համար: Այդ ուղղութեամբ եւս գիտական օջախի կոլեկտիւլը մեծ աշխատանք է կատարում:

«Գոհունակութեամբ պէտք է նշեմ, որ Մատենադարանի ձեռագրաց հաւաքածուն գտնուում է Հայաստանի կառավարութեան հոգատարութեան ներքոյ, մեր աշխատակիցների ջանքերի եւ յամառ աշխատանքի շնորհիւ գտնուում է լաւ պայմաններում: Եւ մենք հիմա, համատեղ ուժերով շարունակում ենք այն գործունէութիւնը, որը սկսել է իմ արժանաշիշատակ նախորդը՝ ակադեմիկոս Լեւոն Խաչիկեանը, 1959 թուականից ի վեր, երբ Մատենադարանը ստացաւ այս շէնքը»:

Սէն Արեւշատեանն այնուհետեւ պատ-

NRA Convenes in Chicago

PHOTOS & ADDITIONAL TEXT ON PAGE 8

The following resolution about the unity of the Armenian Church in America was unanimously adopted by the NRA:

Having been apprised of the positive steps taken by the Executive Council towards the administrative unification of the Armenian Church in America, and in the spirit of national unity generated by the Karabagh movement and the New York visits of our two Vchapters in the aftermath of the tragic earthquake, the National Representative Assembly resolves:

1. The National Representative Assembly hereby reaffirms our commitment to the administrative unification of the Armenian Church in America and directs the Prelacy Executive Council to continue the talks with the Etchmiadzin Diocese.
2. The Assembly commends the Executive Council for its efforts and the significant progress made.
3. To seek ways of maintaining meaningful relations with both Sees.
4. The Diocese and the Prelacy should form and be part of one centralized committee to plan and organize with all segments of the Armenian community the joint commemoration of the 75th anniversary of the Armenian Genocide.
5. To proceed in good faith with the preparation of proposed by-laws for discussion at our respective assemblies.
6. To implement forthwith meaningful cooperative programs in religious and Armenian education.
7. To allow all clergy to perform the sacraments in the churches of the Diocese and the Prelacy.
8. The Executive Council should keep the Armenian-American community regularly informed as to steps taken in regard to the above.

An extensive and varied agenda was considered during the three-day meeting of the National Representative Assembly of the Armenian Apostolic Church of America. Hosted by the All Saints Armenian Apostolic Church, Glenview, Illinois, the NRA took place at Chicago's Allgauer Hotel from May 24-26. Discussed extensively was the unity of the Armenian church prior to the unanimous acceptance of a resolution reaffirming the NRA's commitment to the administrative unification of the Armenian Church in America. (See full text on this page.)

The three-day meeting was preceded by a religious conference bringing together clergy from Canada and eastern United States. The conference, presided by Archbishop Mesrob Ashjian, examined a number of issues dealing with parish life.

His Eminence called the first session of the NRA to order Wednesday afternoon. After the verification of credentials and the election of a nominating committee, Col. Harry Sachaklian and Mr. Zaven Sarkissian were elected co-chairmen of the NRA with Mrs. Susan Erickson, English secretary and Rev. Nerses Manougian, Armenian secretary.

Archpriest Moushegh Der Kaloustian reported on behalf of the Religious Executive Council and the report of the Prelacy Executive Council was delivered by its chairman, Mr. Nerses Chitjian.

In his message to the NRA, Archbishop Ashjian commented that the Karabagh movement and the earthquake created a spirit of cooperation. He expressed his hope that on April 24, 1989, Armenians will commemorate the anniversary of the Genocide in a unified manner. He also stressed that the era of glasnost should create more opportunities for the Armenian Church.

The NRA's agenda included review and assessment of many of the Prelacy's programs and activities, including Christian education, Armenian education, the church constitution and finances. A report regarding the Prelacy's building renovation program was also presented.

Elected to the Executive Council was Shant Haroutunian, along with incumbents Nerses Chitjian, Richard Sarajian, Jr., and Rouben Kachigian. The four will be joined by Onnic Marashian, Nazareth Emlikian, and Harry Dombalagian, the three lay members whose terms did not conclude this year.

Rev. Arshag Daghljan, Rev. Khoren Habeshian and Rev. Khajag Hagopian were elected as clergy members of the Council.

The NRA concluded with a banquet on Friday evening at which time Vartkes and Mary Najarian were honored as "Persons of the Year" for their outstanding contribution to relief efforts for Armenia.

Editorial**In Remembrance**

Dr. Richard R. Green, the head of the New York City schools for only 14 months, died suddenly after an asthma attack on May 10.

We came to know and respect Dr. Green following the earthquake in Armenia when his compassion and concern for children in Armenia prompted him to initiate a "Children for Children" campaign throughout the city's school system.

Following a meeting with Archbishop Ashjian, Chancellor Green not only authorized a city-wide fundraising, but insisted upon a wider effort to allow the city's school children to learn about Armenia and Armenians. He immediately designated Michael Mirakian, a high school principal in the city system, as chairman of the Chancellor's Committee which quickly produced a curriculum guide for school children and initiated a poetry and letter writing contest.

In a letter addressed to Robert F. Wagner, Jr., President of the Board of Education, Archbishop Ashjian said:

"On behalf of Armenian Americans, especially those in the New York area who had come to know and deeply respect Chancellor Richard R. Green, we extend our profound sorrow at his untimely death.

"In our two meetings with him following the earthquake in Armenia, we came to see first-hand his deep commitment to children wherever they may be. He was saddened and concerned about Armenian children thousands of miles away who had lost their homes and schools. He wanted the New York City school children to become involved and help their counterparts in a far-away land and he initiated the Board of Education's 'Children For Children' program for Armenia. Ironically, the results of the essay contest which was one part of his program will be judged next week, without the Chancellor's presence.

"His tenure may have been brief, but his impact will continue for he left a legacy of 'courage, commitment, compassion, and dedication,'—the words he always used whenever he met with children.

"We will never forget his kindness. We join thousands of others in extending our condolences to his wife, children, family members, and all of his colleagues at the Board of Education. May he rest in peace."

Next issue of OUTREACH will give a full update on the "Children For Children" campaign and the results of the writing contest.

An Anniversary

This issue of OUTREACH is Number 1 of Volume 12. Anniversaries give pause for reflection and this anniversary prompted us to peruse some back issues, not for the sake of "looking back" but rather in order to plan ahead in our never-ending endeavor to make OUTREACH a newsletter that informs and provides food for thought. In the months to come you will notice some changes—you may have noticed some already—in order to serve our community's current needs.

Please keep us informed about your thoughts and concerns. Your input will insure a better OUTREACH.

Prayer of Thanksgiving for the Republic of Armenia

Archbishop Torkom Koushagian prepared a "Prayer of Thanksgiving for the Armenian Republic" in 1920 in Egypt. The Prayer was reprinted by the Prelacy in booklet form in 1978 (for copies contact the bookstore). In view of the events in Armenia this past month we are reprinting a few excerpts of Archbishop's Koushagian's poignant prayer.

O God, you have listened to your people and returned them back from the slavery as you did with the Maccabees. You showed all kinds of goodness towards the nations of the world. Through the holy apostles from the early times, the light of your Godhead shone forth on our land. Through Gregory the Illuminator, you adorned us with your holy Church and through his sons and grandsons, Saint Nerses, Sahag and Mesrob, you magnified the edifice of faith. Through Saints Vartanantz and blessed Ghevontians, you made our nation perform acts of courage and virtue for the holy Gospel. . . All the time, as in present time, you raised amongst us worthy people who, uniting the zeal of faith with the love of homeland, manifested bravery in the war against the enemies.

O Lord, hearken the voice of the supplication of your servants and keep unshaken the Armenian Republic which was restored by your mercy. Increase the wisdom of all those ministers who are appointed for the leadership of the Republic in order that they may lead your people with equity to justice. Those who respect wisdom will rule forever. . . Plant in all of us the love of holiness, wisdom and good sense, to know the wisdom and instruction and bring our part to the observance of all laws which are useful for our nation. Pour into our hearts the mercy of your benevolence, in order that we may manifest through good works our love towards our homeland. For if the words are not accompanied with good works of virtue, according to the Proverbs, the hearts of such people are like ashes, their hope aimless, and their life worse than clay. . .

Stretch forth your generous hands of mercy and bless our entire Armenian Nation and Armenian Church, in order that the spirit of love, peace, wisdom and religiousness rest upon them and remain there forever.

Bless, O Lord, this flag, in order that as the rainbow—which shone in the skies over Mt. Ararat after the Deluge—became the sign of your eternal covenant with man, likewise, this flag, after the huge floods of our blood, becomes the symbol of our indissoluble covenant with you. . . Bless, O Lord, our homeland, where you first established the paradise of happiness, which was then for long centuries reduced to a place of ruins by our impious enemies. Let the fountains flow again for the enjoyment of all, celestials and terrestrials. Sanctify our churches and monasteries, seminaries and schools in Armenia, as well as in the Armenian Diaspora, and fortify their frontiers with your protection against the assaults of enemies. Bless, O Lord, all that is good in our country, first and foremost her name, Armenia. . . And you, Armenian Nation, the sons of Haig and the adopted children of the Armenian Church, take the armour of your divine faith, put on your heads the helmet of hope and let us march forward singing together.

Vartan Gregorian Inaugurated 16th President of Brown

Vartan Gregorian and Archbishop Ashjian at the Inauguration.

On April 9, 1989, Vartan Gregorian was inaugurated the 16th president of Brown University, Providence, Rhode Island.

Archbishop Mesrob Ashjian was a special invited guest and delivered the benediction at morning worship services in honor of the new Brown president at the First Baptist Church, founded by Roger Williams in 1638.

Born in the Armenian quarter of Tabriz, Iran, in 1934, Dr. Gregorian studied in Beirut before coming to the United States in 1956 to attend Stanford University where he earned his B.A. and his Ph.D. in history and humanities.

From 1972 to 1984 he was the Tarzian Professor of Armenian and Caucasian History at the University of Pennsylvania. At Penn, he was the first dean of the reorganized Faculty of Arts and Sciences, and from 1978 to 1980, he served as the university's provost. In 1981, Dr. Gregorian was named president of The New York Public Library, an institution he has described as "a national treasure" and which he is credited with revitalizing. On August 31, 1988, after a ten month search, the Brown Corporation announced that Vartan Gregorian would succeed Howard Swearer as sixteenth president of the prestigious ivy-league university.

President Gregorian is married to the former Clare Russel, and they have three sons: Vahe, Raffi, and Dareh.

In his benediction Archbishop Ashjian prayed:

"Lord, at this new beginning in the life of this august institution, we beseech Thee to grant Thy servant, Vartan Gregorian, strength and wisdom to perform his many duties as president of Brown University. In this position, Dr. Gregorian will not only be the steward of books and buildings, but the shepherd of the minds and spirits of all who came here in the pursuit of knowledge. Learning is a noble cause, and teaching, nobler still. Help him to manifest his special talents in the furtherance of these goals, as he has done so well in the accomplishment of earlier tasks.

"Now in his beloved groves of academe, Dr. Gregorian will face the unique challenges of elevating this university to even greater heights of achievement, and to renew respect for the life of learning and the achievements of the mind in the service of humanity.

"Vartan brings with him his devotion to freedom of conscience as did one of Your earlier distinguished servants, Roger Williams, who came to this place to escape the intolerance of his fellow human beings, and establish the colony of Rhode Island and Providence Plantations as a haven of freedom.

"We ask Thee to place a mantle of grace upon the shoulders of Vartan Gregorian so that he may bring honor to this university, to all who study and serve here, to this city, and to all the people of this state.

"Lord, may Thy loving favor rest upon Vartan Gregorian and prosper all the work he undertakes.

"We ask this in Thy Name, Amen."

Chicago Community Proud of New Church

The Chicago community recently completed the building of their new church edifice in Glenview. The beautiful structure is faithful to Armenian style and is considered by many to be one of the most beautiful Armenian churches within the Prelacy. Mr. Zohrab Tazian of Fort Wayne, Indiana, was the architect and it was through the diligent sacrifice of all of the members of the community through general donations that made the realization of this dream. As reported this year's National Representative Assembly was hosted by the Chicago community giving delegates an opportunity to see the new All Saints Armenian Church in Glenview. The Prelate and the Executive Council extend their warm thanks to Archpriest Sempad Der Mksian, Board of Trustees, Ladies Guild, and the entire Chicago community for their generous hospitality.

OUTREACH

A monthly publication of the Armenian Apostolic Church of America

Archbishop Mesrob Ashjian, Prelate

Mardo Soghomian, Managing Editor

Iris Papazian, Editor

OUTREACH (USPS 426-490) is published monthly by the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America, 138 East 39th Street, New York, NY 10016, (212) 689-7810. Unsolicited manuscripts are welcome; please include a stamped, self-addressed return envelope. Signed articles do not necessarily reflect the policy of the Armenian Apostolic Church of America. Send all correspondence to the above address to the attention of the Editor. Printed in the United States of America. Second class postage paid at New York, NY 10016.

Postmaster: Send address changes to OUTREACH, 138 E. 39th Street, New York, NY 10016.

ANEC Combines Summertime Learning & Recreation with "Learn Armenian in 3 Weeks" Course for High School Teens

Meet ANEC: Sponsors of Innovative Programs

Photo by Arnoush Tcholakian

Members of the Armenian National Educational Committee are (left to right): Stella Rustigian, Armenian Relief Society Liaison; Ardashes Hamparian, Chairman; Hourig Papazian-Sahagian, Executive Director; Dr. Hrach Bedrosian, Vice Chairman; Florence Mardirosian, Music Consultant; John Ouligian, Treasurer. Members missing from photo: Acabi Navassartian, Seta Kalligian, Rosemary Khachadoorian.

The Armenian National Education Committee, now in its 28th year of service to the Armenian community of the United States and Canada, has recently added another innovation to its roster of unique educational programs.

The "Learn Armenian in Three Weeks" summer language crash course is designed specifically for high school students. In creating this latest program the membership of ANEC has focused its attention on the Armenian American whose Armenian educational/cultural needs are not generally met by community institutions. The Armenian National Education Committee believes it is the birthright of every Armenian youth to gain knowledge of his language and cultural heritage.

Similar convictions regarding the Armenian teenager impelled the members of ANEC to establish the Siamanto Academy in 1980 for secondary school students. Students completing the three-year cycle of study at the Academy receive college credit recommendations.

In contrast to the Siamanto Academy curriculum which examines the whole culture in depth, the summer "crash course" will focus on language skills in total immersion style. Students will be ac-

cepted at all levels of language ability from beginner through advanced and placed in proficiency level groups to accommodate individual learning needs.

The 1990's will see the revival of another ANEC innovation established in the early 80's: The ANEC Schools Festival. This popular event will bring together, once again, hundreds of students in a selected region of the ANEC school network, providing students the opportunity to compete and share their knowledge.

In addition to these special activities, ANEC continues to guide the Saturday and all-day schools within its jurisdiction, as well as publishing textbooks and audio visual aids for schools. "Armenia in Ancient and Medieval Times," by Dr. Robert Bedrosian has been in use for several years. Most recently ANEC published the "Historical Atlas of Armenia." This popular textbook went to a second printing soon after it was introduced. A revised second edition will be published shortly. "A Course in Modern Western Armenian," by Dr. Tom Samuelian will be available this Summer. This two-volume textbook, designed for the English speaker, can be used for self-teaching or classroom use.

A three week "crash course" in Armenian organized by the Armenian National Education Committee is attracting the attention of young people throughout the United States and Canada. The "Learn Armenian in Three Weeks" program will take place in the historic seaside resort of Ocean Grove in New Jersey.

Mrs. Hourig Papazian-Sahagian, executive director of ANEC, is coordinating the program with specialists in various disciplines.

Mrs. Sahagian explained that, "Suddenly young Armenian-Americans are eager to learn the language of their forbears. The Karabagh crisis and the devastating earthquake have had a profound effect on U.S. high school students. With outpouring of compassion and love these young people flocked to Armenian organizations to volunteer their services."

In response to this need the Armenian National Education Committee decided to initiate a summer "crash program" specifically for high school students beginning August 7 through August 25.

According to Mrs. Sahagian the "program will concentrate on language skills, and students will be screened and placed in groups according to their language proficiency. In addition to language the curriculum will include religion, history, arts and architecture."

The "Learn Armenian in Three Weeks" course will take place in the historic seaside resort of Ocean Grove, New Jersey. The town is well-known for its turn-of-the-century Americana, its wide sandy beaches, boardwalk, elegant Victorian mansions and activities in the performing arts, religious programs, deep sea fishing, beach campfires and barbecues. Week-end activities will include attendance at church services at the St. Stepanos Armenian Church, in the nearby town of Elberon, visits from Armenian church and community leaders, tours of historic sites, trips to the Garden State Arts Center and beach parties and dances. Students will be under constant supervision by a qualified member of the staff which will be comprised of a director, instructors, guest lecturers, and counsellors.

The low \$300 fee for the entire three weeks includes tuition, room and board. For more information contact Mrs. Hourig Papazian-Sahagian at (212) 689-7231.

The Lillagaard Hotel which is the headquarters for ANEC's summer program in Ocean Grove, NJ, is a large Victorian hotel, steps away from the beach. Ocean Grove has been a popular seaside resort since 1869 and has recently been designated as a historic site by the National Park Service. A unique feature at the ocean front is the absence of buildings along the beach and the uniquely different way each house is set further from the curb than its neighbor, allowing the unbroken vistas and breezes to reach and be enjoyed by all.

The hotel's large expansive porch is filled with rocking chairs and swings during the summer giving guests a perfect place to relax and enjoy the panoramic view of the Atlantic Ocean and refreshing ocean breezes. Located in the heart of the North Jersey shore and only one hour from New York City, Ocean Grove is close to cultural and entertainment attractions.

The rooms are decorated in Victorian style in keeping with the architecture of the area. The largest assemblage of original, authentic Victorian architecture can be found within Ocean Grove's one square mile. Modern construction must comply with the guidelines of the Board of Architectural Review.

Է՛հ ինչ կ'ըսես...
հայերէն սորսի կ'ուզես
Translation:
"So you wanna learn Armenian, eh?"

**High School Teens:
Take a crash course at the beach,
speak Armenian in 3 weeks!**

At Ocean Grove, N.J., August 7 to 27, 1989
Contact: Hourig Papazian-Sahagian, (212) 689-7231
Armenian National Education Committee, 138 E. 39th St., N.Y. 10016

Karekin II in Armenia

His Holiness Karekin II leaving the Etchmiadzin Cathedral where he celebrated the Liturgy on April 23, 1989. With the Catholicos are Archbishops Mesrob Ashjian and Datev Sarkissian.

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ ԾԱՐ. ԷՁ 1-ԵԹ

մեց տարիներ առաջ Բէյրութ, Անթիլիաս, գիտնականների խմբի այցելութեան մասին, որտեղ երիտասարդ Սրբազան Գարեգինը ընդունել է նրանց, ծանօթացրել Անթիլիասում պահուող ձեռագրաց հաւաքածուին, բոլոր հնարաւորութիւնները ստեղծել, որպէսզի իրենց գիտական գործուղումը արդիւնաւէտ լինի: Յետոյ խօսեց այն աշխատանքի մասին, որ սպասում է եւ գիտական հիմնարկներին՝ Մատենադարանին, Գիտութիւնների Ակադեմիայի ինստիտուտներին եւ հայ Եկեղեցուն՝ 2001 թուականին լրացող Հայաստանի քրիստոնէացման, քրիստոնէական հնագոյն եկեղեցու 1700-ամեակը արժանավայել նշելու համար:

անգամ կուգամ քիչ մը աւելի ձեզի կապուած թելերով: Այդ թելերը կ'անցնին երկու օրուան ուղեւորութեանս միջոցով, որ կատարեցի դէպի Սիւնեաց աշխարհ, Նորավանք բարձրացայ, Սիսիանի Սուրբ Յովհաննու-Կարապետ եկեղեցիին մէջ աղօթք ըրի, Տաթեւ բարձրացայ, խոնարհեցայ Գրիգոր Տաթեւացիի սուրբ գերեզմանին: Հազարաւոր ժողովուրդ հաւաքուեցաւ: Վերջին հայ կաթողիկոսի այցն այստեղ իրիմեանինը եղած է 1903 թուականին: Այս այցը Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին հետ միասին, շրջապատուած մեր պատուական սրբազան եղբայրներով, աշխարհակալներով, կերպարանափոխեց զիս: Եւ իսկապէս, Հայաստանի՝ երկիր մը, Հայաստան աշխարհ ըլլալու ապրումը ունեցայ ես: Հողին մէջէն, դաշտերուն մէջէն, լեռնալանջերուն մէջէն երբ կ'անցնիս, այս երկրին պատկանիլը զեզի ուրիշ ապրում կուտայ, գոր բառերով դժուար է արտայայտել: Այնուհետեւ երկրորդ մեծ բանը: Դուք կը շարունակէք մեր երանելի վարդապետներու գործը, կամրջելով պատմութիւնը այսօրուան կեանքին հետ: Ամէն անգամ որ հրատարակութիւն մը ձեռքս կ'անցնի Մատենադարանէն, նոր լոյս մը կը ծագի հայոց կեանքին մէջ, հայոց պատմութեան, հայոց մտքի աշխարհին մէջ: Ձեր ճառագայթումը միայն Հայաստանի հայրենական համար չէ, մենք պէտք ունինք այդ բոլոր հասունասիրութիւններու մէջէն դուրս եկող նոր ճշմարտութիւններուն, որ կը հարստացնեն, կը զօրացնեն մեր ազգին մեծութիւնը: Ատոր համար է, որ այսօր ես կը խոնարհիմ այդ աշխատանքին առջեւ եւ անհուն գնահատանքով իմ սէրս, իմ եղբայրութիւններու կը յայտնեմ ձեր բոլորին եւ կը մաղթեմ, որ շարունակէք այդ ուղին: Ատոր համար է, որ կ'ուզեմ ձեր հազարներով ձեռագիրներու վրայ հատ մը եւս աւելցնել: Բարեկամ մը զայն ինծի նուիրած է անձնապէս, ինծի յիշատակ: Բայց գալէն առաջ ըսի, որ ատիկա ինծի չի վայելեր, ատիկա Մատենադարանին կը վայելէ, եւ բերի»:

People gathered quickly at the Leninakan Church to hear Karekin Vehapar. This church is the only church in Leninakan which survived the earthquake.

The faithful in Leninakan listen intently to Catholicos Karekin II.

«Մնացել է ընդամէնը 12 տարի, իսկ անելիք շատ կայ, — նշեց Մատենադարանի տնօրէնը: — Ես ուշի-ուշով հետեւում եմ Գարեգին Վեհափառի գիտական գործունէութեանը եւ ուրախ եմ ընդգծելու, որ այն, ինչ մենք չէինք կարող անել հայոց Եկեղեցու, հայոց դաւանանքի տարբեր ինդիւրները լուսաբանելու ուղղութեամբ, արեւ է Գարեգին Կաթողիկոսը, անգլերէն հրատարակելով այդ գործերը: Այսուհետեւ էլ կան Եկեղեցու պատմութեան, դաւանարանութեան, աստուածաբանութեան ինդիւրներ, որ մենք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, հայ հոգեւորականների հետ միասին պիտի կարողանանք բարձրացնել»:

«Ձեր նուիրատուութիւնը մենք ընկալում ենք որպէս ու միայն Մատենադարանի նկատմամբ ձեր վերաբերմունքի արտայայտութիւն:

Մատենադարանի տնօրէնութիւնը Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին պարգեւատրել է Մեսրոպ Մաշտոցի յուշամեդալով: Յանձնելով յուշամեդալը եւ վկայականը, Սէն Արեւշատեան ասաց.

«Ձեր նուիրատուութիւնը մեր ընկալում ենք որպէս ու միայն Մատենադարանի նկատմամբ ձեր վերաբերմունքի արտայայտութիւն:

«Ձեր ժողովուրդը ուշադիր հետեւում է Հայաստանից դուրս կատարուող անցուդարձին մեզ յուզող մեծ խնդիրների շուրջը: Եւ ձեր բռնած դիրքը, այն վերաբերմունքը, որ դուք ունեք 1988 թուականի նկատմամբ, այնուհետեւ, հայ ժողովրդին ցնցած ահաւոր երկրաշարժից անմիջապէս յետոյ ձեր Հայաստան գալը, այն մարդասիրական գործունէութիւնը, որ դուք աւելի բուռն ծաւալել էք այժմ, եւ Եղեռնի տարեկիցի առիթով կրկին անգամ Մայր Հայաստան ձեր այցելութիւնը մեզ յուզմունք են պատճառում եւ երախտագիտութիւն առաջացնում ձեր նկատմամբ ոչ միայն որպէս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի, այլեւ որպէս մտաւորականի, անհատականութեան: Ձեր վերաբերմունքով, ձեր նկարագրով, հայրենասիրական դիրքով դուք շահում էք Հայաստանի ժողովրդի սէրը եւ խորին յարգանքը: Մեր ձեռագրած հաւաքածուի մէջ ձեր նուիրած ձեռագիրը իր պատուաւոր տեղը կը գրաւի»:

«Ձեր նուիրատուութիւնը մեր ընկալում ենք որպէս ու միայն Մատենադարանի նկատմամբ ձեր վերաբերմունքի արտայայտութիւն:

«Հոս մասնաւոր պաշտօնական ճառ խօսելու կարիք չեմ զգար» — ներկաներին դիմելով ասաց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը: — Դուք գիտէք իմ անձնական զգացումներս, կապուածութիւնս այս հաստատութեան: Անցեալ այցիս ըսի, որ Սուրբ Էջմիածնէն յետոյ, Երեւանի այս շրջանակին մէջն է իմ հարազատ տունս: Բայց այս

«Ձեր նուիրատուութիւնը մեր ընկալում ենք որպէս ու միայն Մատենադարանի նկատմամբ ձեր վերաբերմունքի արտայայտութիւն:

Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը Մատենադարանին յանձնեց նաեւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան վերջին տարիներին հրատարակած մէկուկէս տասնեակ արժէքաւոր գրքեր, յայտնեց, որ շուտով լոյս կը տեսնեն Թիէրիի «Ղարաբաղի եկեղեցիները» Ֆրանսերէն հատորը, Սիւրբ-Սիւրբի, իրիմեան Հայրիկի ամբողջական երկերը:

Վերջին երկու տարում հրատարակութեան ասպարէզում Մատենադարանը մեծ աշխատանք է կատարել Անանիա Նարեկացու (Գրիգոր Նարեկացու ուսուցիչը), Միսիսար Այրիվանեցու աշխատութիւնները, Ներսէս Շնորհալու «Գանձեր եւ Տաղեր» ժողովածուն, մանրանկարչութեան ալբոմներ եւ այլն: Այս բոլոր հրատարակութիւնների, ինչպէս նաեւ Մոսկուայում ուսերէն լոյս տեսած Գրիգոր Նարեկացու «Մատեան Ողբերգութեան» օրինակները յանձնուեցին Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին:

Archbishop Ashjian (forefront) and Karekin Vehapar visit the monument erected in memory of General Antranig in Oujan.

Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Վ. ՍԱՆԹՐԵԱՆ
(Արմէնփրէսի թղթակիցներ)

Karekin II in Armenia

Prior to his return to Lebanon, Karekin II granted an interview to a correspondent of Armen Press, the official Soviet Armenian news agency at which time he offered some of his impressions. This visit to Armenia was the first time that Karekin Vehapar was in Armenia on April 24.

Karekin Vehapar told the interviewer that the mass he celebrated on April 23 at the Mother Cathedral of Holy Etchmiadzin and his visit to the Martyrs Monument were of major significance as he joined hundreds of thousands of other Armenians to pray for the souls of our martyrs.

A two-day excursion to Zanzezour that he made with Vazken Vehapar was another activity of major significance to him and members of his entourage. "Not only during our trip to this historic area did we have an opportunity of visiting ancient monasteries such as Datev and Noravank," said the Catholicos, "but we saw with our own eyes the presence of our lively and vibrant compatriots and people." He said while visiting these remote areas he observed how the Armenian peasant is so strongly attached to the soil as if to prove that we, indeed, are a people.

"Like others who visit Armenia and spend their time mostly in Yerevan, I previously did not have a complete picture. With this trip I had the opportunity to come to know the Armenian homeland with its vast mountainous expanses and fertile land," Karekin Vehapar noted.

Discussing his trip to New York in February with Vazken I, he asserted the visit carried historical importance inasmuch as it brought the people together and further contributed to bringing together the Homeland and the Arme-

(Continued on page 7)

The relationship between the two Vehapars has developed into one of sincere love and respect, which is evident to everyone who sees the two church leaders together.

Vazken Vehapar plants two apricot trees in Yegheknatsor.

Vazken I and Karekin II are greeted by thousands of Armenians at the entrance of the Sisian Church.

ՄԵՍՐՈՊ ՍՐԲԱՋԱՆԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ Հարցազրույցը վարեց՝

Ազատության Բարձր թղթակից՝ Հենրիկ Բուտադեան:

Ապրիլեան Եղեռնի 74-րդ ոգեկոչումի առթիւ անցեալ Ապրիլ 19-ին Հայաստան մեկնեցան Միացեալ Նահանգների Արեւելեան եւ Արեւմտեան Կիլիկեան թեմերի Առաջնորդներ՝ Բարձր Մեսրոպ Ս. Արք. Աշճեանը եւ Բարձր Տ. Տաթեւ Ս. Արք. Սարգիսեանը, ընկերանալու Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ վեհափառ Կաթողիկոսին, որ իր շքախումբով հրաւիրուել էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Վազգէն Ա. Վեհափառի կողմից միասնաբար հոգեհանգիստ կատարելու Էջմիածնի Մայր Տաճարում եւ Ապրիլ 24-ի օրը ժողովուրդի հետ բարձրանալու ծիծեռնակաբերդ:

Սրբազան Հայրը՝ Բարձր Ս. Մեսրոպ Ս. Արք. Աշճեանը Մայիս 1-ին վերադարձաւ Նիւ Եորք եւ մենք խնդրեցինք իր հետ մի տեսակցութիւն ունենալ, հաղորդելու համար Հայաստանի մեր ունկնդիրներուն իր տպաւորութիւնները, խորհրդածութիւնները եւ մտածումները:

Այժմ լսէք Նիւ Եորքից մեր հարցազրույցը Գանադայի եւ Արեւելեան Միացեալ Նահանգների Առաջնորդ՝ Բարձր Ս. Մեսրոպ Արք. Աշճեանի հետ, Ապրիլ 24-ի առթիւ Հայաստան իր այցելութիւնից յետոյ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Սրբազան Հայր, վստահաբար հետաքրքրական տպաւորութիւններ, խորհրդածութիւններ եւ սոցեկոլութիւններ ունէք հաղորդելիք Հայաստան Ձեր այս վերջին այցելութիւնից:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Ի հարկէ, եւ անմիջապէս փութացնեմ ըսել որ այն ինը օրերը որ անցուցի Հայրենիքին մէջ իմ կեանքի ամենէն հետաքրքրական, բովանդակալից եւ յուզիչ օրերը հանդիսացան: Ինչպէս ըսիք արդէն, Տաթեւ սրբազանին հետ միասին մենք Հայաստան մեկնեցանք Ապրիլ 19-ին, ընկերանալու համար Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին որ իր պաշտօնական առաջին այցելութիւնը կուտար ղէպի Մայր Հայրենիք եւ Ս. Էջմիածին: Ըսեմ նաեւ որ այս այցելութիւնը կապուած էր միայն Մեծ Եղեռնի ոգեկոչման 74-րդ տարելիցին: Ամիսներ առաջ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հրաւիրած էր Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը որպէսզի այցելէր Ս. Էջմիածին: Եւ որոշուած էր այս այցելութիւնը ընել անցեալ Փետրուարին: Բայց Դեկտեմբեր 7-ի չարաղէտ երկրաշարժը պատճառ եղաւ որ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը փութար Հայաստան անմիջապէս եւ անձամբ իր ցաւակցութիւնը յայտնելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, Հայաստանի կառավարութեան եւ մեր ժողովուրդին:

Բայց Վազգէն վեհափառ կրկնած լինելով իր հրաւերը, Գարեգին Բ. այս այցելութիւնը սուաւ Ապրիլ 24-ի ոգեկոչման թուականին զուգորդելով զայն: Եւ ըսեմ որ Գարեգին Բ.-ի այցելութիւն ունեցաւ երեք ուղղութիւններ — առաջին՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետին հետ միասին ոգեկոչել մեր Նահատակաց յիշատակը, յատկապէս այս տարի երբ խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնապէս Կ'ընդունէր, կը ճանչնար եւ կը յարգէր Մեծ Եղեռնի Նահատակներուն յիշատակը եւ Ապրիլ 24-ը հռչակուած էր իբրեւ ոչ աշխատանքային օր: Երկրորդ՝ այս այցելութիւնը պատճառ եղաւ որ աւելի եւս ամրացուին Ամենայն Հայոց եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան կապերը. եւ այն ինչ որ տեսանք, այն ինչ որ վկայեցինք, վեր է ամէն երեւակայութենէ եւ վստահ եմ որ ամէն մէկ հայ սրտովին ուրախացաւ, հրճուեցաւ երբ տեսաւ Ամենայն Հայոց ծերունազարդ Հայրապետը եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կորովի հայրապետը ձեռք ձեռքի, սիրտ սրտի, եւ ինչքան զեղեցիկ էր տեսնել երկու հայրապետներուն այս միասնականութեան օրինակը: Բոլորս պիտի յարգանքով խոնարհինք իրենց այս պատկերին առջեւ եւ փորձենք մեր մակարդակին վրայ արժեցնել այդ եւ ապրիլ այդ ոգիով: Երրորդ՝ այս այցելութիւնը բնականաբար առիթ եւ հնարաւորութիւն պիտի տար մեզի որպէսզի հայրենի իշխանութեանց հետ խորհրդակցելիք արտասահմանի եւ յատկապէս Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան թեմերուն Հայրենիքին ընծայելիք օժանդակութեան մասին: Ի հարկէ, այս երեք ուղղութիւններէն զատ տարբեր երեւոյթներ, տարբեր այցելութիւններ եւ շեղացուցիչ այս պատմական առաքելութիւնը Գարեգին Կաթողիկոսին ղէպի Հայաստան:

Այս այցելութեան մեզի հետ էին նաեւ Հալէպի — Բերիոյ — թեմի Առաջնորդ Սուրէն Արքեպիսկոպոսը եւ Ազգային կեդրոնական Վարչութեան Պրն. Ոսկերեան Արզումանեանը եւ Պրն. Երուանդ Փամպուլեանը, Պատուիրակութեան ընկերացան նաեւ մեր թեմի Ազգային Վարչութեան Պրն. Նազարէթ Էմիլիեանը եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Երեսփոխան եւ Ազգային բարերար Տէր եւ Տիկ. Վահագն Յովնանեանները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Սրբազան Հայր, Դեկտեմբեր 7-ի աղէտաբեր երկրաշարժից մօտ վեց ամիս անց ինչպէ՞ս գտաք ժողովրդի հոգեկան վիճակը եւ սրամազրութիւնը:

The Vehapars and their entourage visit the newly renovated church of Amaghounoravank.

The Catholicos and their entourage with the president of the Supreme Soviet of Armenia at the Presidential Palace.

շար. էջ 5-էն

Ի դէպ, անշուշտ ունեցաք նաեւ հետաքրքրական հանդիպումներ եւ շատ հաւանաբար այցելեցիք նաեւ աղէտեալ շրջանները. ինչպէ՞ս գտաք վերակառուցումի եւ օգնութեան աշխատանքները:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Ամսի 25-ին Գարեգին Վեհափառի եւ իր շքախումբի հետ միասին մենք այցելեցինք Լենինական, աղէտեալ շրջաններ եւ ապա Ստեփանաւան: Լրիւ օր մը անցուցինք Հիւսիս Արեւմտեան Հայաստանի մէջ եւ տակաւին կ'ըզայինք աղէտահար ժողովուրդին հոգեկան ծանր վիճակը: Ճիշդ է Լենինականի մէջ կանգուն չէնք շատ քիչ կար: Այն ինչ որ աղէտի պատճառաւ շարժած էր, հաւաքած էին, բայց տեղ տեղ տակաւին կ'երեւէին 5,7,9 յարկանի շէնքեր որոնք քանդուածի պատրաստ են եւ օր առաջ պէտք է որ քանդուածի որպէսզի Ֆիդիքիական այդ հետքերը երկրաշարժին ջնջուին եւ տեղ տրուի վերաշինութեան գործին:

Եղանք Լենինականի ժողովուրդին հետ, եղանք Լենինականի «Եօթ Վէրք», «Ամենափրկիչ» եւ «Սուրբ Նշան» եկեղեցիներուն մէջ: Եղանք Ստեփանաւան, հանդիպումներ ունեցանք քաղաքապետ Պրն. Պապադանեանի եւ քաղաքի ղեկավարութեան հետ: Եւ մէկ բան որ իմ ուշադրութիւնը գրաւեց այն էր որ երկրաշարժի անմիջական տպաւորութիւնը այլեւս այնտեղ չէ: Եւ հրաշք է այս. հրաշք է որ կը տեսնես ժողովուրդը, երիտասարդութիւնը: Կեանքը կ'եռայ. ինչպէս ճամբուն վրայ մեր տեսած ծաղկած նշենին... Հիացումի արժանի է մեր ժողովուրդի այդ ուժականութիւնը, այդ ոտքի կանգնելու ու յառնելու ուժը: Եւ ասիկա գուցէ մեզի կը բացատրէ թէ ինչպէս մենք իբրեւ ժողովուրդ ապրած ենք դարերով, հալածուած, սպանուած, կոխկրտուած, ջարդուած, բայց միշտ կանգուն, միշտ ոտքի ելած, եւ աղոր համար կը հասկնամ թէ մենք ինչպէս յաջողեցանք ոտնահարել 1915-ի Եղեռնը եւ անոր հետեւանքները կրցանք չափաւորել: Այս ուժ մըն է, ներքին հոգեկան կարողութիւն մըն է որ մեր ժողովուրդին է եւ ասիկա տեսնել մենք Հիւսիս Արեւմտեան Հայաստանի մէջ: Հպարտութիւն էր տեսնել երիտասարդներ, պատանիներ, մանուկներ: Ինչ ուրախութիւն էր երբ գացինք երկու դարոցներ այցելեցինք Լենինականի մէջ: Վրաններու տակ էին, տաք, թէեւ առողջապահական բոլոր պայմանները այնտեղ չէին, բայց ճշւուն հայ երախաներ կային, անուշ անուշ աչքերով, սեւ աչքերով, խարտեալ մազերով երախաներ, որոնք կ'երգէին, կ'արտասանէին, կեանքով լեցուն էին եւ իրենք փրկուած էին: Ուրիշ հազար հազարներ մահ գտան Դեկտ. 7-ին: Բայց ով որ ապրեցաւ, ով որ Աստուծոյ զերազոյն պարգեւը՝ կեանքը ունի իր հետ կ'ապրի, եւ վստահ եմ որ մեր ժողովուրդը լրիւ պիտի յաջողի անդրանցիլ երկրաշարժին հետեւանք եղող ցաւը, արցունքը, կակիծը եւ պիտի վերաշինուի մեր Հայրենիքը աւելի գեղեցիկ, աւելի շքեղ կերպով:

Երկրաշարժի կապակցութեամբ մենք հանդիպումներ ունեցանք Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ՝ Հրանդ Ոսկանեանի հետ, այլ պաշտօնատարներու հետ, միշտ խորհրդակցաբար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.-ին հետ եւ յատկապէս գործնական հանդիպում մը եղաւ Հայաստանի նախարարաց խորհուրդի կից փոխ-Վարչապետ եւ երկրաշարժի օգնութեան գործի յանձնաժողովի ատենապետ Լեւոն Սահակեանի հետ Վարչապետարանի դահլիճին մէջ ուր երկար զրոյց մը ունենալէ յետոյ շատ աւելի յստակ դարձաւ մեզի այն ինչ որ կը ծրագրուի որպէսզի առաւելագոյն կերպով եւ նուազագոյն ժամանակի մէջ վերակառուցուի մեր Հայրենիքը, հարիւր-հազարաւոր հայեր բնակարան ունենան, տուն տեղ, երդիք ունենան եւ մանաւանդ գործ ունենան, աշխատանք ունենան: Գործարանները նորէն աշխատին, դպրոցները իրենց դռները բանան հայ մանուկներուն դիմաց եւ հիւանդանոցներու մէջ դարմանուփն վիրաւորներ եւ մանկատուներու մէջ ծնին ու աճին մեր երախաները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Սրբազան հայր, Նիւ Եորքում եւ ամերիկեան այլ հայաշատ քաղաքներում բազմահարիւր տուփեր՝ հազուատեղէններով եւ այլ իրերով լցուած ու փակուած, սպասում են առաքման դէպի Հայաստան: Ոեւէ կարգադրութիւն ընթացքի մէջ է այդ տուփերը շուտով Հայաստան փոխադրելու:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Տեղեակ եմ արդէն արդէ եւ գիտեմ որ զանազան տեղեր բաւական մեծ թիւով հագուստներ կան եւայլն. բայց ըսեմ որ ինչ որ անհրաժեշտ էր արդէն ուղարկուեցաւ Հայաստան երկրաշարժի վաղորդայնին: Հարիւրաւոր օգնուակներ վայրէջք կատարեցին Զուարթնոց օդակայանի մէջ եւ հազարաւոր թոններով հագուստ, ուտելիք, բժշկական պիտոյքներ ուղարկուեցան: Այն ինչ որ մնաց այստեղ բացարձակ անհրաժեշտութիւն չէ այսօր ուղարկել Հայաստան: Հայաստանի ժողովուրդը մուրացիկ ժողովուրդ չէ: Առաջին օրերուն պէտք ունէր վրանի, պէտք ունէր պլանքէթի, պէտք ունէր հագուստի. բայց հիմա այլեւս անոնց պէտք չունի: Աւելիով հագուստ ունի եւ ի զուր վատնում է, ըստ իս հագուստ ուղարկել այստեղէն Հայաստան: Մենք տարբեր որակի օժանդակութիւն պէտք է ընծայենք, տարբեր կերպով պէտք է մասնակցինք մեր Հայրենիքի վերաշինութեան գործին եւ աղոր համար պէտք է որ տուն հասցնենք, բնակարաններ հասցնենք առաջին հերթին, որովհետեւ ինչ որ տեսայ՝ այն էր, որ շատեր դեռ վրաններու տակ կ'ապրին, ազգականներու վրայ բեռ եղած են Երեւանի եւ Հայաստանի տարբեր շրջաններու մէջ: Հազար հազարներ ալ Հիւսիսային Կովկաս, Ռուսաստան, Բելառուսիա եւ ուրիշ տեղեր գացած են: Այս մարդիկը պէտք է որ Հայրենիք վերադառնան: Պէտք է վերադառնան եւ տուն ունենան: Հետեւաբար մեր յատաճիկայ ամիսներու ճիգը պէտք է ըլլայ բնակարան հասցնել այս ժողովուրդին. որովհետեւ եթէ այս ձեռք ալ տուն տեղ չունենան, մեր հայրենակիցները ձգեն Հայաստանը երթան Ռուսաստան, այլեւս դիւրին դիւրին ետ չեն վերադառնար եւ ափսոս պիտի ըլլայ, ոճիր պիտի ըլլայ որ մենք չկարենայինք օգնել մեր եղբայրներուն որպէսզի հայրենի արեւի տակ իրենց երդիքները ունենան: Առաջնահերթ մեր պարտականութիւնը տուն հասցնելն է, երկրորդը՝ գործ, աշխատանք: Ահագին անգործութիւն կայ Հայաստանի մէջ:

Անշուշտ դիտողութեան արժանի է այն որ Սովետական Միութենէն հարիւր քսան հինգ հազար գործաւորներ եկած են, բարձր ամսականներ կ'ստանան, եւ դեռ գործ չեն ընել եւ միւս կողմէն Հայաստանի մէջ անգործները, եւ Ատրպէյճանէն եւ Պաղտէն եկած հայերը գործ չեն գտներ: Առաջին ափթով պէտք է գործ տրուի դաշտային Ղարաբաղի, Պաղտէի, Սումգայիթի գաղթականներուն: Անոնք պէտք է որ գրանցուին, աշխատին եւ ապրին Հայաստանի մէջ. եւ մեր պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ օգնել այս մարդոց որպէսզի տեղաւորուին Հայաստանի մէջ: Փոքր գործարաններ, գիւղերու մէջ փոքր տնտեսութիւններ, կօթերաթիւի միջոցաւ եւայլն... որպէսզի այս մարդիկը աշխատին: Ինչպէս բարեկամ մը կ'ըսէր, մենք փոխանակ ձուկ տալու, կարթը տանք, ձկնորսութիւն սորվեցնենք, որպէսզի այս ժողովուրդը կարենայ իր ապրուստը ապահովել: Հայր արդէն հպարտ ժողովուրդ է եւ ձեռք չուզեր երկարացնել: Մենք ալ Հայրենիքին երբ որ օժանդակութիւն կ'ընծայենք, օտարին չէ որ կ'ընենք, մենք մեզի է որ կ'ընենք: Ուրեմն օժանդակութիւն չէ մեր ըրածը, այլ գործակցութիւն է: Եւ Սփիւռքի հայութեանէն կ'ակնկալուի որ այդ գործակցութիւնը ունենան նաեւ գործի մակարդակի վրայ, աշխատանքի մակարդակի վրայ: Ըսեմ որ այսօր Սովետական Միութեան մէջ Գորբաչովի Փեթաստրոյթայի շնորհիւ ահագին հողամասեր կը տրուին մարդոց, դիւրութիւններ կ'ընծայուին որպէսզի, այնպէս ինչպէս անգլերէն կ'ըսեն «Ջոյնթ Վէնթչըր»-ներ ունենան. բայց Հունգարացիները կ'ընեն, Գերմանացիները կ'ընեն, Արեւելեան Գերմանացիները կ'ընեն, ուրիշ Եւրոպական ազգեր կ'ընեն, ամենէն վախկոտը Հայերն են. ամենէն զգուշաւորը. եւ կը զարմանամ թէ ինչո՞ւ: Զուտ առեւտրական մակարդակի

On April 24 the Yerevan Armenians did not forget the genocide perpetrated against the Sumgait Armenians. A steady stream of people placed flowers at the Khachkar erected in their memory.

During the April 24 march to Dzidzernagapert Memorial, fourteen young Armenians walked handcuffed and in prison garb, symbolizing the members of the Karabagh Committee who were imprisoned in Moscow and who were recently released following petitions and appeals.

վրայ շահ ալ կրնան ունենալ. բայց կը վախնան իրենց ներդրումը ընելու եւ ասիկա եւ կը գտնեմ դատապարտելի: Յատկապէս հիմա որ Ամերիկայի մէջ կ'ապրիմ՝ կը խորհիմ թէ Ամերիկահայութիւնը, ամերիկահայ մեծահարուստները պէտք է որ յառաջ նետուին եւ նոյնիսկ եթէ պատահի որ վնասելու վտանգ մը ըլլայ, ասիկա պատճառ պէտք չէ ըլլայ որպէսզի իրենք իրենց ներդրումով օժանդակեն հայրենի ժողովուրդի կեանքի մակարդակի բարձրացման եւ այս տխուր երկրաշարժի միակ բարի արդիւնքը այն ըլլայ որ Հայաստանը տնտեսապէս զօրանայ, Սփիւնիկական մակարդակի վրայ բարձրագոյն աստիճանի հասնի եւ կարենայ մրցիլ Սովետական Միութեան տարբեր հանրապետութիւններու հետ, արտադրութեան թէ որակի ճամբով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ուրիշ ի՞նչ նշանակալից հանդիպումներ ունեցաք սրբազան հայր, որ Զեր կարծիքով արժանի են յիշատակութեան:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Անշուշտ Պետական, կրօնական գետնի վրայ բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցանք: Բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցանք նաեւ մտաւորականութեան եւ տարբեր խաւերու անձնաւորութեան հետ: Բայց այստեղ եւ կ'ուզէի յիշել այն այցելութիւնը որ զոյգ հայրապետներ տուին դէպի Միւնխենց աշխարհը, պատմական Զանգեզուրը: Որովհետեւ մի քանի տեսակէտից նշանակալից այցելութիւն մըն էր այս: Անմիջապէս ըսեմ որ Գարեգին Վեհափառը Մարտ 22-ին, երբ գրած էր Ս. Էջմիածին իր այցելութեան մանրամասնութեան մասին, փափաք յայտնած էր այցելել Տաթևի վանքը: Տաթևը կը գտնուի Միւնխենց աշխարհի մէջ, Գորիսէն 20 քիլոմետր հեռավորութեան վրայ եւ այնպիսի դիրքի վրայ է որ չես գիտեր թէ երկրէն երկիրը կը բարձրանայ թէ երկիրէն երկիր իջած հրաշակերտ մըն է: Տաթևի վանքը մեր եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ նշանաւոր է իբրեւ Աստուածաբանութեան կենտրոն, հայ գրչութեան կենտրոն եւ հայ եկեղեցւոյ անկախութեան դարբնոց: Հետեւաբար Գարեգին վեհափառի եւ մեր բոլորին համար յոյժ նշանակալից էր այցելել Տաթևի վանքը: Բարեբախտաբար Վազգէն Ա. Վեհափառը սիրով ընդունաւ ինչ որ Գարեգին Վեհափառի փափաքին, որ իր փափաքն ալ եղած պիտի ըլլար, որովհետեւ ինչ իր հայրապետութեան 33 տարիներու ընթացքին երկիրը եւ հնարաւորութիւնը չէր ունեցած այցելելու Միւնխենց Աշխարհ եւ ահաւասիկ ոսկի առիթը կը ներկայանար կատարելու համար այդ մեծ այցելութիւնը:

Ամսի 27-ին մեծ շքախումբով մը զոյգ վեհափառ հայրապետները՝ որոնց կ'ընկերանային կրօնից նախարար Պրն. Ստեփան Վարդանեանը, ուրիշ բազմաթիւ հոգեւորականներ եւ աշխարհականներ, ուղեւորուեցանք դէպի Զանգեզուր: Մեր առաջին հանգրուանը եղաւ Ամաղուի նորավանքը որ վերանորոգութեան մէջ է եւ շքեղ գոհար մըն է հայկական ճարտարապետութեան: Այնտեղէն անցանք Եղէզնիաձոր եւ անակնկալի եկանք երբ Սթադիոմի մէջ տեսանք որ հազարաւոր անձեր մեզի կը սպասէին: Վեհափառներու մուտքը ողջունուեցաւ ուսանաներով, ծափահարութիւններով: Մարիկներ ամէնուրեք: Վեհափառներու ոտքերուն առջեւ պարտէզներ կը բացուէին եւ ժողովուրդի տարբեր խաւերու ներկայացուցիչները, Պետական, Կրօնական, Կրօնական ղեկավարներ ջնջելով ընդունելութիւններ վերապահեցին վեհափառներուն:

Նոյն անակնկալը եղաւ Միսիանի մէջ, ուր զոյգ տրիկ եկեղեցի մը ունինք լեռան գագաթին. եւ հիանալի տեսարան էր ամբողջ լեռան կողմ տեսնել ժողովուրդով լեցուն: Յիշեցի պատկերներուն մէջէն, մեր պատմական վանքերը Արեւմտեան Հայաստանի, Սուրբ Կարապետը կամ Կարմիր վանքը ուր հազարաւոր ուխտաւորներ կուգային: Նոյն տպաւորութիւնն էր. կարծէք դարձը եւ անամեականները ոչինչ փոխած էին եւ մեր ժողովուրդը Սուրբ մէջ ըլլար թէ Եղէզնիաձորի, նոյն ժողովուրդն էր: Հիանալի հանդիպում մը եղաւ այնտեղի ժողովուրդի հետ: Անցանք ապա քաղաք եւ Մի-

Photos by Harry Kouradkjian

Photos by Berge Ara Zobian

Both of the photographs above were taken during demonstrations in Yerevan on May 1. As we were preparing this issue we received the news that eleven imprisoned members of the Karabagh Committee have been released. Hundreds of thousands of Armenians crowded the streets leading to the Matenadaran Square in Yerevan to greet the members. Leading intellectuals in Soviet Armenia have been petitioning for their release since their imprisonment in December. In another development the Presidium of the Armenian Supreme Soviet voted on a resolution that officially recognizes May 28 as "the day of re-establishment of Armenian Sovereignty." The resolution also recognized the Tricolor flag as the "symbol of Armenian national independence."

Karekin II in Armenia

(Continued from page 5)

nian Diaspora. "Our two Catholicoses," said Karekin II, "displayed complete solidarity and unity in purpose as they stood next to each other, in the presence of our people from both dioceses, in our churches. This expression of solidarity affected our people and brought about a transformation of their souls. The momentum that followed the public display of such unity and solidarity will certainly have far-reaching positive reflections on the future activities of our groups and organizations there. It also intensified fundraising efforts there for the benefit of the reconstruction of the Armenian homeland."

Discussing the recent election of His Holiness Vazken I to the Congress of Peoples' Deputies of the Soviet Union, Karekin II commented that he only had appreciative feelings toward the leadership of the Soviet Union for their liberal stand toward the church in general and toward freedom of expression in particular.

His Holiness told the Armen Press correspondent that when he heard that during 1988 more than 700 churches and monasteries had reopened in the Soviet Union, he wondered why many more churches were not reopened in Armenia. He added that with the reopening of new churches, the need for scores of young clergymen becomes a major need that has to be addressed.

During his stay in Armenia, Karekin Vehapar paid a visit to the Madenataran, the repository of ancient and rare manuscripts and books. During his visit the Cilician Catholicos presented a manuscript that dates back to 1691 for safekeeping among the thousands of other manuscripts kept at the Madenataran.

The administration of the Madenataran, in recognition of Karekin II's concerns for the preservation of ancient cultural treasures of the Armenian people, awarded him the medal of St. Nerses Shnorhali. Mr. Sen Arevshadian, curator, observed that the people in the Armenian homeland closely follow activities in the Diaspora. He paid tribute to the role that Karekin II played during the past year, particularly at the time of the disastrous earthquake. He noted with pleasure that within a few months, Karekin Vehapar had again traveled to Armenia "to be here when the Armenian people remembers its martyrs of World War I. We are indeed indebted to you for all that you have done for us, particularly in your capacity as an intellectual and scholar," Mr. Arevshadian said.

The curator ended with the observation that His Holiness Karekin II, with his "stand, character, and patriotic activities, had gained the love and admiration of the Armenian people."

սիանի մէջ եղանք հիւրը Պետութեան: Յաջորդ առաւօտ կանուխ մեր ուխտագնացութիւնը կատարեցինք Տաթևի վանքը եւ ճամբու վրայ կանգ առինք այն յուշասիւնին առջեւ որ կանգնուած էր 1903-ին ի յիշատակ Նորմեան Հայրիկի Տաթև այցելութեան:

1903-ին Նորմեան Հայրիկ այցելած էր Տաթև: Անկէ ի վեր ոչ մէկ Հայոց կաթողիկոս այցելած էր Տաթև եւ Վազգէն թէ Գարեգին կաթողիկոսները յատուկ խօսքեր ուղղեցին ներկայ ժողովուրդին Նորմեան Հայրիկի յուշասիւնի առջեւ եւ ապա բարձրացանք Տաթևի վանքը հրաշափառով, աղօթքով եւ խունկով: Տաթևը որ գրեթէ լիովին վերանորոգուած է ու հիմա վերակենդանացաւ հազարաւոր հայերու աշխոյժ աղաղակներով: Վանքի ամէն կողմը շարժում կար. յատուկ երգչախումբ մը որ հայկական ժողովրդական երգեր եւ պատարագի մասեր հրամցուց եւ զոյգ վեհափառները պատշաճ խօսքեր ուղղեցին ժողովուրդին:

Վազգէն Վեհափառի խօսքը յատուկ ուշադրութիւնս գրաւեց, որովհետեւ սկսաւ պատմել էջմիածնի մասին, սկսաւ պատմել Տրդատ եւ Գրիգորի մասին, սկսաւ պատմել Հայոց Քրիստոնէացումի մասին եւ անդրադարձաւ թէ որքան իմաստուն էր Հայոց հայրապետը, որովհետեւ գիտէր որ 70 տարիներ անկրօն մեծցած էին մեր ժողովուրդի զաւակները, խաչ հանել չէին գիտեր, «Հայր Մեր» չէին գիտէր, բոլորովին կտրուած էին իրենց ակունքներէն. միայն թէ ներքին անբացատրելի կապ մը կ'զգային հայոց եկեղեցիին հետ, Հայոց կաթողիկոսին հետ, գիտէին որ իրենցն է, իրենք իրարու կը պատկանին, թէեւ ծանօթութիւնը չունէին, Աստուածաբանութիւնը չունէին եւ աղօթքը չէին գիտեր, բայց իրենք աղօթք էին, իրենք մոմ էին, իրենք շարական էին, երգ էին իրենք եւ այդ զգացումն էր որ միացուց կաթողիկոս եւ ժողովուրդը եւ կաթողիկոսը ստիպուած Տաթևի վանքի մէջ պիտի խօսէր հայոց եկեղեցւոյ ծնունդի մասին, Հայաստանի աւետարանութեան մասին: Նոր աւետարանչութեան դաշտ մը կայ Հայաստանի մէջ: Հաւատքի տէր Հայ ժողովուրդը հաւատքի գիտելիքներուն պէտք ունի:

Տաթևէն յետոյ իջանք Գորիս, պատմական քաղաքը եւ Մխիթար Սպարապետի հրապարակին վրայ ուր 15 հազարէ աւելի ժողովուրդ հաւաքուած էր: Վեհափառներ խօսեցան ժողովուրդին, քաջալերեցին զիրենք եւ յիշեցին Մխիթար Սպարապետը, Անդրանիկը որ այդ հրապարակին մէկ տանը մէջ մնացած էր, 1919-ի 1920-ի շուրջ: Մեր հայրապետները ոյժ եւ կորով ներշնչեցին ժողովուրդին: Անմոռանալի այցելութիւն մըն էր Տաթև ատաբերութիւնը որով ընթացքին անցանք բազմաթիւ հայկական գիւղերէ եւ քաղաքներէ, ուր ժողովուրդը ջերմութեամբ ընդունեց մեր կաթողիկոսները:

Ամենէն նշանակալից մէկ երեւոյթը այս այցելութեան ղէպի Միւնեսոց աշխարհ մեր կաթողիկոսներուն այցելութիւնն էր եւ պիտի մնայ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ի դէպ, սրբազան հայր, ի՞նչ ունիք ասելիք Ղարաբաղի Կոմիտէի բանտարկուած անդամների առնչութեամբ եւ ի՞նչ է ներկայանում ներկայումս Ատրպէյջանից տեղահանուած հայ գաղթականների վիճակը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Լաւ է որ այս հարցումը հարցուցիք, որովհետեւ ճիշդ է որ մեր այցելութեան ընթացքին պաշտօնապէս ոչինչ չունէինք Ղարաբաղի Կոմիտէի հետ միասին, բայց ենթահողը կար, մարդիկը կային եւ զգացինք որ ուր որ գացինք, ուր որ խօսեցանք, ժողովուրդի սրտին մէջն են Ղարաբաղի Կոմիտէի անդամները, որովհետեւ անոնք այժմ Մոսկուայի բանտերուն մէջն են: 14 հոգի են եւ անցեալ Հինգաբերդի անոնցմէ մէկը ազատ արձակուեցաւ եւ Ուրբաթ օր, մեր մեկնումի նախօրեակին իմացանք որ երեք հոգի եւս ազատ պիտի արձակուին, եւ այն սպաւորութիւնը կար որ Ղարաբաղի Կոմիտէի անդամներուն մեծ մասը ազատ պիտի արձակուին եւ քանի մը հոգիի ղէմ թերեւս ձեռնարկուած դատարարութիւն մը ըլլայ: Եթէ սխալ ալ ըլլայ, կը սիրեմ հաւատար որ իշխանութիւնները վեհանձնօրէն պիտի վարուին Ղարաբաղի Կոմիտէին անդամներուն հանդէպ:

Ի դէպ ըսեմ որ մեր վեհափառները, յատկապէս Գարեգին կաթողիկոսը, երբ հանդիպում ունեցանք Հայաստանի հանրապետութեան նախագահին հետ, յատկապէս խնդրեց որպէսզի իշխանութիւնները արդարութեամբ, վեհանձնութեամբ վերաբերուին Ղարաբաղի Կոմիտէի անդամներուն հանդէպ եւ օր առօր պաշտօնի անոնց ազատ արձակումը, որովհետեւ հայ ժողովուրդին սրտին մէջն էր Ղարաբաղի Կոմիտէին անդամներուն ձեռնարկութիւնը: Ամբողջ ժողովուրդը անոնց հետ է, անոնց ցաւակից է, անոնց երազը իրենցն է: Եւ կը յուսամ որ շուտով անոնց ազատ արձակման աւետիսը կ'ստանանք մենք:

Այլապէս տխուր պատկեր մը կը ներկայացնէ Ատրպէյջանէն փախած հայերու վիճակը: Գիտէք որ հարիւր հազարաւոր հայեր կ'ապրին Ատրպէյջանի մէջ: Անոնցմէ 200,000-ը տեղահանուած են եւ եկած են գլխաւորաբար Հայաստան: Անոնք եկած են Բաքուէն, Սումգայիթէն եւ Դաշտային Ղարաբաղէն եւ յատկապէս Կիրովապատէն՝ պատմական Գանձակէն: Պատմական Գանձակը գրեթէ այլեւս հայ չկայ: Դաշտային Ղարաբաղի մէջ տակաւին հայկական գիւղեր կան եւ սակայն միշտ վտանգի տակ են եւ կ'ուզեն այդ շրջանի մարդիկը զալ Հայաստան եւ ապրել հայերու հետ միասին:

Դժբախտաբար 30-էն 40 հազար հայեր կ'ապրին Մոսկուայի մէջ: Ձեն գրանցուի, չեն կրնար գրանցուիլ եւ հնարաւորութիւն չունին, չեն ալ ուզեր վերադառնալ Ատրպէյջան եւ Հայաստան ալ չի կրնար պէտք եղածին պէս օգնել իրենց: Ձեմ գիտեր չի՞ կրնար, չը՞զգեր, բայց փաստը այն է որ Ատրպէյջանէն եկած հայերը պէտք եղած ընդունելութիւնը չեն գտնար ոչ Մոսկուայի մէջ, որ շատ չի մտահոգեր զիս, բայց մանաւանդ Հայաստանի մէջ: Պէտք է որ այս հայերը օժանդակութիւն ստանան հայրենի պետութենէն որպէսզի կարենան վերահաստատուիլ հայրենիքի մէջ եւ տուներու փոխանցման գծով գրաւեն այն տուները, այն բնակավայրերը որոնք ժամանակին բնակուած էին Ատրպէյջանցիներու կողմէ եւ որոնք առանց պատճառի ձգեցին Հայաստանը եւ գացին Ատրպէյջան: Սեւանայ լճի արեւելեան ափին, որ բնական հրաշալիք մըն է, եթէ չեմ սխալի 36 գիւղեր կան որոնք պարպուած են Ատրպէյջանցիներէ եւ հայերը կրնան երթալ ապրել եւ իրենց տնտեսութիւնը ունենալ: Նոյնն է պարագան Միսիանի, Չանգեղուրի շրջանին մէջ ուր գրեթէ այլեւս ոչ մէկ հայ կ'ապրի եւ պէտք է որ այնպէս մը ընենք որ այդ շրջանները վերաբնակեցուին հայերով: Մենք պէտք է որ գիտնանք ճամբաները ոռոնել եւ հայրենի իշխանութեան օժանդակել որպէսզի Հայաստանը բնակուի հայերով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Սրբազան հայր, վերջացնելուց առաջ ի՞նչ պիտի ուզէիք պատգամել Հայաստանի մեր վշտահար սակայն քաջարի ժողովուրդին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Յարգանքի, եղբայրութեան, սիրոյ խօսք կ'ուզեմ ուղղել մեր հայրենի ժողովուրդին: Գացի, տեսայ եւ խոնարհեցայ: Այն ժողովուրդը որ անցեալ Փետրուարին ի վեր մեզի հպարտութիւն էր տուած իր ռեզիստանութեամբ, այն ժողովուրդը որ Դեկտեմբեր 7-ի ահաւոր երկրաշարժը կրցած էր դիմակալել քաղաքները, այդ ժողովուրդը յարգանքի արժանի է: Մենք սփիւռքի մէջ մէկ բան կրնանք ընել՝ թիկուրե կանգնել մեր հայրենի ժողովուրդին որպէսզի անոնք կարենան վերաշինել հայրենիքը աւելի շքեղ, աւելի փառաւոր կերպով եւ ստեղծել նոր ու շքեղ Հայաստան մը որ հպարտութիւնը պիտի ըլլայ Սովետական Միութեան, հպարտութիւնը պիտի ըլլայ Հայրենիքի եւ յարգանքի արժանի երկիրը ամբողջ աշխարհի առաջ:

NRA Convenes in Chicago; Unity Negotiations Continue

Members of the clergy from the Prelacy churches convened one day prior to the NRA for a conference touching upon issues of concern to parish life.

The Prelate, Archbishop Mesrob Ashjian, and clergy and lay participants of the 1989 National Representative Assembly which took place in Chicago.

Rev. Antranig Baljian addresses the Clergy Conference.

As in past years, delegates of the National Association of Ladies' Guilds convened simultaneously with the NRA.

The following letter was sent to President George Bush by the National Representative Assembly:

Dear Mr. President:

On behalf of the National Representative Assembly of the Armenian Apostolic Church of Eastern United States and Canada convening in Glenview, Illinois, we send you our heartfelt greetings. We fervently pray that God continue to grant you the wisdom to discharge your responsibilities as President of our great country so that the United States, as a symbol of freedom, justice and human rights, may continue to inspire millions of people throughout the world.

Our Representative Assembly respectfully requests that your administration consistently pursue the cause of human rights wherever they may be violated. We specifically ask that you use the influence of your high office to seek:

- a. the release of the members of Armenia's Karabagh Committee who are languishing in Moscow prisons.
- b. the reunification of Karabagh with Armenia, in accordance with the overwhelming desire of its inhabitants. It must also be stated that Karabagh has always been an integral part of Armenia.

The horrendous earthquake of December 7th, which virtually destroyed nearly a third of Armenia, was followed by an unprecedented demonstration of aid from the entire world. While countless individuals and organizations in the United States responded magnanimously to the appeals for help, we hope that our government, true to its tradition, will follow suit by offering substantial aid to help rebuild the devastated areas.

During our three day deliberations, we will address the plight of Lebanese Armenians who, like all the people of that war torn land, continue to suffer from the armed conflict engulfing that country. We hope that the United States will do all that is feasible to help bring about peace and a measure of relief to Lebanon.

Mr. President, our prayers and good wishes are with you and we feel confident that sincere efforts will be expended on behalf of those who are in need of Armenia's moral and material assistance.

Archbishop Mesrob Ashjian
President
National Representative Assembly

A MINI LESSON

In the Bible, compassion is a divine as well as a human quality. The frequent references in Deuteronomy show that God expected his people to show compassion not only to each other but to foreigners who lived among them. Through the teaching of our Lord Jesus Christ, especially in the parable of the good Samaritan (Luke, Chapter 10), it is clear that compassion is to be shown by His disciples to anyone who needs help.

Mary and Vartkes Najarian of California were honored as the Prelacy's "Persons of the Year" in recognition of their outstanding contribution to the Armenian nation through their untiring efforts with Medical Outreach.

Certificates of Merit were presented to: (top left) Mr. and Mrs. Levon Shahnazarian; (top right) Archpriest Sempad Der Mekhsian accepts award for Mr. Manoug Ghazarian; (left) His Eminence introduces Mrs. Mary Khacherian prior to presenting her with the Certificate of Merit.